

A SZOCIALISTA SZÖVETSÉG FELADATAI ÉS SZERVEZŐ TEVÉKENYSÉGE A MŰVELŐDÉS SZOCIALISTA ÁTALAKULÁSÁRA IRÁNYULÓ TÁRSADALMI ERŐFESZÍTÉSEKBEN

A vajdasági kultúra és a kulturális élet* öngazgatási átszervezésének időszerű kérdései és a VDNSZSZ feladatai napirendi pont címével csak arra szerettünk volna utalni, hogy nemcsak az öngazgatási szervezkedés folyamatával, hanem a kultúra és kulturális élet más kérdéseivel, mindekenelőtt az eszmei-politikai problémákkal kell foglalkozni. Ehhez a következőket is hozzá kellett fűzni: művelődési politikánk túlnyomórészt a művelődési intézményekkel és szervezetekkel foglalkozott, keveset törődött a dolgozók kulturális életével, ezért a korábbi társadalmi-politikai gyakorlatban a kultúra fogalmán általában a kulturális tevékenységek összességét, éspedig a szó legszorosabb értelmében vett kulturális-művészeti tevékenységet értettük. Ehhez hozzájárult az általános kulturális élet elemeit képző különböző társadalmi tevékenységek (tudomány, művelődés, oktatás, egészségi, technikai nevelés, és testnevelés, környezetvédelem stb.) közötti, még ma is fennálló mesterséges határ is. Ez a határ akadályozott bennünket abban, hogy egy egységes művelődési-politikai akcióban átfogóan felmérjük a dolgozók kulturális életének tényleges kérdéseit, és azokat a Kommunista Szövetség programjával és politikájával összhangban megoldjuk. A szocialista irányvételű erők és egyének felismerték ezeket a nehézségeket, és rámutattak a problémákra, de az öngazgatási társadalmi-gazdasági viszonyok fejlettsége az etatista viszonyok maradványai, de különösen az eszmei-politikai kérdések és a Kommunista Szövetség politikájától való eltávolodás megnehezítették azt, hogy a szervezett szocialista erők erőteljesebb akciót indítsanak az ilyen helyzet kiküszöbölésére.

* A VDNSZSZ tartományi választmánya Elnöksége 1976. november 22-i ülésén Milica Solarov az Elnökség titkársági tagjának vitaindítója alapján (A vajdasági kultúra és kulturális élet öngazgatási alapon való megszervezésének időszerű kérdései és a VDNSZSZ feladatai címmel) körültekintően megvizsgálta a tartomány kulturális fejlődésével kapcsolatos feladatait. Az alábbiakban Bogdan Crevar a Vajdasági DNSZSZ TV Elnökségének az ülésén elhangzott fejtegetését közöljük.

Az új alkotmány és a X. kongresszus minőségileg új helyzetet teremtett, s ma már ennek alapján kell kijelölni feladatainkat és megszerveznünk konkrét akciónkat.

A mai vita egy jelentős társadalmi mozzanat időpontjában folyik: megkezdtük A társult munkáról szóló törvény alkotó jellegű alkalmazásáért folyó széles körű aktív harcot. Az akció kiterjed az élet minden területére és a kultúra terén is lényegbeli változásokhoz, új viszonyokhoz és gyakorlathoz vezet.

A társult munka alkotmányos megszervezése megköveteli a termelő és a kiemelt társadalmi feladatokat és érdekeket megvalósító más munkaszervezetek olyan általános szociális és társadalmi szervezetekké való átalakulását, amelyekben a dolgozók teljes mértékben urává lehetnek munkájuk feltételeinek és eredményeinek, az egész társadalmi újratermelésnek, a fejlesztési politikának, tehát a művelődési politikának is. A kitűzött cél az, hogy a kultúra ne maradjon a munkások és a dolgozók részére hozzáférhetetlen, másrészt viszont, hogy a kulturális munkás a társult munkában egyenrangú dolgozóvá váljon, ne legyenek kiváltságai és megszüntessük a pénzvisszonyból eredő problémákat.

A cél világos, az utat is kijelöltük, de még mindig nem építettük ki teljesen.

A kulturális tevékenység társadalmi újratermelési folyamat szerves része

Az első feladat az, hogy a művelődési politika kialakításában minden munkaszervezet, mind a gazdasági, mind pedig a nem gazdasági munkaszervezetek is részt vegyenek. A társult munka minden egyes szervezetének ki kell alakítania a saját művelődési politikáját. Ezt nem azért kell megtenni, hogy a művelődési politika a munkaszervezeten belül megrekedjen, elszigetelődjön és kiderüljön, hanem azért, hogy ebből az alaptól kiindulva az egész társadalomra kiterjedjen, az ember, a termelő és öngazgató, a szocialista társadalom szabad és humánus tagja irányítja. Hogyan is befolyásolják a munkaközösségek a közös társadalmi művelődési politika kialakítását, ha nincs saját művelődési politikájuk? A küldöttrendszer nélkül nagyon könnyen képviseleti rendszerré válna, a művelődési öngazgatói érdekközösségek pedig a hivatásos művelődési intézmények parlamentjévé, ami nem lenne összhangban társadalmi-politikai és társadalmi-gazdasági rendszerünkkel.

A társult munkáról szóló törvény végrehajtása során a kultúra kérdéseiben a kultúrával kapcsolatos szektori, hogy nem mondja „szektás” hozzáállás leküzdéséből kell kiindulnunk. *A társult munka* kifejezést

gyakran kizárólag a gazdasági szervezetekre vonatkozóan alkalmazzák, s ezzel továbbra is marad a régi: gazdaság, és nem gazdaság felosztás. A nem gazdaságot, ez esetben a művelődést gyakran csak a gazdaságot terhelő jelenségeknek tekintik.

Fel kell készülnünk arra, hogy erélyesen és tudatosan elfogadjuk és kialakítsuk a kultúra „mint a munka szellemi ereje” marxista értelemben vett szélesebb értelmezését, mint a korszerű termelés szerves része, a termelési képesség, s ugyanakkor az ember humanizálásának és az emberek közötti viszonyok kialakításának jelentős tényezője fogalmát. Ez utóbbi nélkül, ugyanúgy mint a termelőerők fejlődése nélkül nem fejleszthessük eredményesen öngazgatási szocialista viszonyainkat.

Éppen ezért a végső ideje már annak, hogy a kultúrát ne fogyasztásnak tekintsük. Azonban a kulturális tevékenységek sem maradhatnak meg fogyasztónak, az egységes társadalmi újratermelési folyamat szerves részévé és a többletmunka közvetlen megteremtőjévé és alkotó jellegű társadalmi erővé kell válniuk. A kultúrát, mint tevékenységet megilleti a többletmunkának az a része, amelynek megteremtésében részt vett.

A középtávú társadalmi fejlesztési tervek előkészítésével kapcsolatos tevékenység bebizonyította, hogy a művelődési politika még mindig nem vált sem a gazdasági szervezetek, sem pedig a társadalmi tevékenységek fejlesztési tervének szerves részévé. Tartományunkban nagyon kevés olyan munkaszervezet van — erről tanúskodik a Vajdasági SZAT Képviselőháza kultúráról szóló határozattervezetével kapcsolatos közvita, amely során a művelődési politikában a legjobb módon közelítették meg a dolgozók kulturális életének kérdéseit. Ez a helyzet nem változhat lényegesen, ha továbbra is mindent az öngazgatási mechanizmus automatikus hatására bízunk. Ha a társadalmi-politikai szervezetek passzívok maradnak és nem folytatnak erélyes eszmei-politikai harcot a meg nem értés, az inerció, az ellenállás és más nehézségek leküzdéséért, a küldöttségek sem működhetnek úgy, ahogyan kellene. Ma már mind ritkábban hangzik el nyilvánosan az a tézis, hogy a kultúrával csak a kultúr munkásoknak kell foglalkozniuk, csak az ő gondjuk a művelődés terén jelentkező kérdések megoldása, de ilyen felfogás van és ma sem veszélyesebb mint azelőtt. Azokat akik ezt vallják, le kell leplezni minden formában, rájuk kell mutatni és küzdeni kell e negatív jelenség teljes kiküszöböléséért.

Jobb szervezéssel meg kell gyorsítani a vajdasági kulturális tevékenység fejlesztését

A mai ülés anyagában a vajdasági művelődési élet kulturális tevékenységek fejlesztésével kapcsolatban kimutatott adatok arról tanúskodnak, hogy Vajdaság viszonylagos lemaradásának jeleit a kultúra fejlődésében is felismerhetjük. Erre a lemaradásra kétségtelenül hatott a vajdasági kulturális káderek hiánya. A vitaindítóban pontos adatokkal szolgáltunk, ezeket nem ismétlem meg.

Hogyan kerülhetett sor erre a helyzetre tartományunkban, amely gazdag kulturális hagyományokkal, fejlett kulturális intézményekkel rendelkezik — tehát Jugoszláviában Szlovéniával az élen járunk —, továbbá számos kulturális akciót és rendezvényt szervezünk, valamint a nemzetek és nemzetiségek igen sokodalú kulturális tevékenységet fejtenek ki?

Hogyan történhetett meg ez, amikor tudjuk, hogy gyermekeink viszonylag szép számban fejezik be a főiskolát és az egyetemet?

A kérdés világosabbá válik, ha tudjuk, hogy kulturális intézményeink túlnyomórészt hagyományos típusú intézmények, tartományunkban a kultúra szervezetenleg elaprózott, szétszórt és elmaradt a kultúra integrálása.

Elkészíthetjük a kulturális tevékenységek egész jegyzékét, amelyből kitérünk mi mindenben késünk és maradunk le.

Példaképpen megemlíteném az Egyetemet. Az Egyetem későn alakult meg és igen lassan fejlődött, bővült.

Késünk a rádió és a televízió fejlesztésében. Köztudomású, hogy a köztársaságokhoz és Kosovóhoz viszonyítva számos rádió- és televízió-előfizetőnk van.

Vajdaságban a sajtó sem elég fejlett. Csak a közelmúltban sokkal később mint mások, indítottunk lapot, amely a kulturális, tudományos, és oktatási munkások kérdéseivel foglalkozik, ugyanakkor a lapterjesztés Vajdaságban igen fejlett.

A kiadótevékenység elaprózott, nem tömörült, nincsenek szilárd hosszú távú programjai. A Vajdasági kiadó által kiadott könyvek és más kiadványok példányszáma a jugoszláviai kiadványok példányszámainak csak 3%-át, a szerbiainak pedig 10%-át képezik. Ugyanakkor sokkal több könyvtárunk van mint máshol, fejlett az öt nyelven folytatott irodalmi tevékenység, és igen nagy szükségünk van az öt nyelven kiadott különböző jellegű irodalmi művekre.

Bár hazánkban (Szlovénia után) a legtöbb mozink van, filmiparunk fejletlen. A filmgyártás fiatal és gyenge szinten semmilyen, filmforgalmazó szervezeteink nincsenek. Ne is soroljam tovább.

Ha mindezt összevetjük és elemezzük, márpedig több mint valószínű, hogy ehhez még sok mindent hozzáadhatunk világhossá válik mért hagy-ták itt Vajdaságot éveik a káderek.

Az iskolázott és tehetséges emberek hazánk más tájain kerestek alkalmas és megfelelő feltételeket munkájukhoz és fejlődésükhöz, így az alkotótevékenység állandóan gyengült, vagy pedig nem elég gyorsan fejlődött. Mindez nyomot hagyott a tartomány kulturális életének fejlődésén.

A kulturális élet hagyományos megnyilvánulási formái, nem igen gazdagodtak új, korszerű formákkal és így fokozatosan visszafejlődtek és kihunyrtak.

Jugoszláviai viszonylatban tartományunkban a legfejlettebb a művelődési otthonok hálózata. A hazánkban működő művelődési otthonok számának 43%-a tartományunkban van, mégsem tudtuk a legjobban megoldani ezeknek az otthonoknak a státusát, s nem voltunk képesek olyan kulturális életet szervezni, amelyet kellene. Mindamelllett, hogy Vajdaságban is jelentős az urbanizáció, számos településen még mindig igen szegényes a kulturális élet. Sem a helyi közösségek sem pedig a társult munka szervezetei nem váltak a művelődési politika és tevékenység színterévé.

A művelődési otthonokban ugyan szükségünk van hivatásos és iskolázott káderekre, de nem ez az egyedüli és a legjobb megoldás. Hiányzik a művelődés legkülönbözőbb tényezőinek, az alkotóknak, a szervezőknek, a társadalmi-politikai munkásoknak, a szervezett kulturális akciója, rossz a szervezés. A községekben 17 kulturális-oktatási közösségünk van, s még az is kérdés, mi szükség van rájuk, mit is kell tenniük. Kézenfekvő, hogy nem jól szerveztük meg a művelődés kérdéseinek rendezését.

A művelődési-oktatási közösségeknek és a kulturális munkások társulásainak és egyesületeinek, mint a Szocialista Szövetség részének komolyabb kulturális-aktivista, tevékenységet kell kifejteniük, anélkül, hogy bármilyen adminisztratív-bürokrata pozícióra törekednének és a szűk kaszti érdekeket képviselnék.

*A kulturális együttműködés ösztönzi a közeledést,
a barátságot a megértést*

Ha a művelődés kérdését egysíkúan szemléljük és leszűkítjük mindazt, ami általános gyakorlat, a dolgokról ferde képet kapunk és csak féligazságot láthatunk. Vajdaságban a kulturális tevékenység lemaradt a fejlődésben és ez minden bizonnyal negatív hatással van a dolgozó kulturális és társadalmi életére, viszont ha a vajdasági kultúra fejlődését azzal mérjük, mennyiben járult hozzá a nemzetiségi egyenjogúsághoz, a

nemzetiségi viszonyok, a szocialista közösségérzet fejlesztéséhez és szocialista fejlődésünk ezen értékeinek hazánk szerte való érvényesítéséhez, sőt szélesebb körű affirmálásához, akkor el kell mondanunk, hogy jelentős eredményeket értünk el. Nálunk öt nyelven írnak és énekelnek, a fordítás is — bár még nem elég gyorsan — fokozatosan mind jobban fejlődik és az utóbbi időben mind többet foglalkozunk az itt élő nemzetek és nemzetiségek kulturális hagyományának tanulmányozásával és ápoljuk e nemzetek és nemzetiségek kultúrájának sajátosságait, fejlesztjük e kultúrák szocialista közösségét. Ez nem azt jelenti, hogy teljesen immunisak vagyunk a nacionalista jelenségekkel szemben. A nemzeti elszigetelődés, kizárólagosság, a különböző fajta nacionalizmus nagyon nehezen írható ki és még sok időre van szükségünk, hogy a múltból hátramaradt csökevényeket, vagy a mai élet és fejlődés következményeként jelentkező negatívumokat teljesen elhárítsuk.

Vajdaságban mindig készek voltunk a tartományok és köztársaságok közötti kulturális együttműködésre. Mégis, amikor mások értékeit igénybe vettük, kissé szégyenlősen kínáltuk fel cserében saját értékeinket. Ma már ez a viszony is változik.

Vajdaságnak a világ különböző országaival, különösen pedig nemzetiségeink anyanemzeteinek országaival való hagyományos és jó kulturális kapcsolatait tovább is fejleszteni és gazdagítani kell.

A nemzetközi együttműködésben ma már nagyobb rendszerességre és szervezettségre van szükség. Megtörténtek az intézkedések annak érdekében, hogy a nemzetközi együttműködés is bizonyos rend és felelősség alapján folyjon. Nem teremtettünk még megfelelő kapcsolatokat az el nem kötelezett és a fejlődésben levő országokkal.

A gyakorlatban már bebizonyosodott, hogy a kulturális együttműködés milyen mértékben járul hozzá a barátság és megértés megszilárdításához és nemesítéséhez, az emberek közötti közeledéshez, sőt a biztonsághoz is. Éppen ezért nagyobb igényességgel kell fellépniünk, amikor kulturális értékeinket felkínáljuk és másokét igénybe vesszük.

Ösztönözni kell a marxista bírálatot és az eszmei harcot

A kultúra öngazgatású megszervezésének, a szó legtágabb értelmében véve, teljes joggal, rendkívüli jelentőséget tanúsítunk. Ezt a munkát és feladatot kitartóan kell végrehajtanunk. A kultúra öngazgatású megszervezése magába véve nem gátolja meg a negatív jelenségeket, és nem mindig járul hozzá a szocialista társadalomban kialakult olyan új értékek érvényesüléséhez és fejlesztéséhez, mint pl.: a szocialista forradalom

víványaihoz és céljaihoz való ragaszkodás, a munkásosztály erejébe vetett hit, és a dolgozók erejébe vetett hit, a szocialista fejlődés hosszú távú céljainak valóra váltásáért folyó harcban a szükséges kitartás és lemondás, az emberek közötti szocialista szolidaritás és a nemzetek közötti testvériség, hogy csak a legfontosabbakat említsem.

A kultúrában jelentkező eszmei konfrontációk, amely az egész háború utáni fejlődésre jellemző, s többé kevésbé kifejezésre jutott egy-egy korábbi időszakban is, ma is érezhető a kultúrában és az alkotótevékenységben. A Kommunista Szövetség és társadalmunk valamennyi szocialista erője küzd a szabad kulturális alkotótevékenységért, a tudományos és a szellemi alkotószabadságért, mint tartós forradalmi irányvételért ugyanakkor erélyes harcot folytat a kultúrával való technokrata visszaélési tendenció, a nacionalizmus és a liberalizmus a kultúra pragmatisztikus szemlélete és a monopólium és privatizálás minden megnyilvánulási formája ellen.

Ezek a törekvések azonban nem adhatnak megfelelő eredményeket, ha nem fejlett a kultúra területére vonatkozó marxista bírálat, amely rámutat az ideológiai konfrontáció lényegére és formáira. E társadalmi feladat teljesítésében jelentős szerepük és feladatuk van a társadalmi és művelődési kérdésekkel foglalkozó folyóiratoknak, a lapok kulturrovanának a rádió és televízió műsorának.

Társadalmunk még mindig nem szervezkedett megfelelően, hogy a művelődési szervezetekben, sajtóban, a rádióban és televízióban, a filmgyártásban, a kiadó tevékenységben és a szórakozásban leküzdjük a konvencionalizmust, a szocialista érderendszer kiépítését, bár a X. kongresszus határozatai kifejezetten ezt követelik tőlünk és ilyen akcióra köteleznek bennünket.

Vajdaságban, tekintettel a jelenlegi kulturális káderállományra és egyes kulturális tevékenységek gyorsabb ütemű fejlesztésének szükségességére kivételes jelentőségű, hogy a fent említett tevékenységek, mindegyiknél a rádió, televízió és a sajtó számára minél több tehetséges és marxista világnézetű alkotót biztosítsunk és angazsáljunk, és ily módon megakadályozzuk a műsoroknak és rovatoknak egyéni vagy szűkebb csoportok általi monopolizálását és privatizálását.

Ma ezen a területen a JKSZ eszmei irányvételén alapuló igazi bírálat és a különböző negatív jelenségek bíráló megvilágosítása helyett gyakran megkerülik a problémákat, ódákat zengenek vagy a probléma felszínén maradnak, és a bírálat gyakran egy-egy kaszt álláspontból indul ki. A művészeti alkotótevékenységben marxista irányvételű eszmei harc szinte nincs is. A még ma is elterjedt giccs középszerűség, a vidékiesség és a nemzeties romantika, a szocializmusellenes tartalom ellen inkább csak

elvben és csak keveset küzdünk a konkrét esetekben ott, ahol ezek a jelenségek kifejezésre jutnak.

A Szocialista Szövetségnek a művelődési életben jelentkező negatív jelenségek iránti bíráló viszonyulásáért küzdve kötelessége és joga van arra, hogy minden társadalmi tényezőkről: mind a kultúrmunkásokról mind pedig a kulturális szervezetektől megkövetelje, hogy feladatát felelősségteljesen és a X. kongresszus határozataival összhangban lássa el. A Szocialista Szövetségnek nem kell a jelentéktelen, túlnyomórészt szervezeti, pénzügyi és egyéb kérdésekkel foglalkoznia, amelyeket természetesen nem szabad lebecsülni, de inkább a kultúra szocialista átszervezésére irányuló általános társadalmi akció szervezőjeként és mozgatóerejeként kell tevékenykednie. Szerepe már csak azért is fontos, mert az öngazgatási kulturális tevékenység különböző helyeken folyik, a művelődési politikát az egész öngazgatási szervezetben kell kialakítani és megvalósítani, s itt a Szocialista Szövetség mozgatóerejére és jó szervezésére van szükség, hogy a tényleges társadalmi befolyás minden környezetben megvalósuljon és a kultúra terén jelentkező negatív jelenségeket eredményesen leküzdjük. A Szocialista Szövetségben és annak tevékenységében a legnagyobb feladat és szerep a Kommunistákra hárul, ezért a teendőket és kötelezettségeket nem lehet bürokrata módon különválasztani és a feladatokat elhárítani: ez a KSZ, ez a DNSZSZ, ez a szakszervezet, ez az öngazgatási érdekközösség vagy más teendője és feladata. A szocialista kultúra, munkás-osztályirányvétele a kulturális életre való társadalmi befolyás és annak demokratizálása csak akkor válhat eredményesen valóra, ha a megvalósítására irányuló társadalmi akció egységes és jól szervezett.